

Wyrok z dnia 8 kwietnia 2009 r., V CSK 423/08

Dłużnik przelanej wierzytelności może – w ramach art. 513 § 1 k.c. – skutecznie powołać się wobec cesjonariusza na zarzut w postaci odstąpienia od umowy sprzedaży zawartej z cedentem z powodu wady przedmiotu sprzedaży, gdy wada rzeczy została ujawniona po podjęciu przez niego wiadomości o przelewie wierzytelności.

Sędzia SN Gerard Bieniek (przewodniczący, sprawozdawca)

Sędzia SN Krzysztof Strzelczyk

Sędzia SN Hubert Wrzeszcz

Sąd Najwyższy w sprawie z powództwa "Ś.C.K.I.O.", sp. z o.o. w B. przeciwko Krystynie S. z udziałem interwenienta ubocznego "P.T.E.", sp. z o.o. w K.R. o zapłatę, po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej w dniu 8 kwietnia 2009 r. skargi kasacyjnej strony powodowej od wyroku Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 6 maja 2008 r.

oddalił skargę kasacyjną i zasądził od strony powodowej na rzecz pozwanej kwotę 3600 zł tytułem kosztów postępowania kasacyjnego.

Uzasadnienie

Sąd Apelacyjny w Katowicach wyrokiem z dnia 6 maja 2008 r. w uwzględnieniu apelacji pozwanej zmienił wyrok Sądu Okręgowego z dnia 25 października 2007 r. w ten sposób, że uchylił nakaz zapłaty Sądu Okręgowego z dnia 12 czerwca 2006 r. i powództwo oddalił. Ustalił, że w dniu 6 lutego 2006 r. spółka z o.o. "P." w B. zbyła na rzecz strony powodowej wierzytelność w wysokości 230 410,73 zł, której dłużnikiem była pozwana Krystyna S., prowadząca Zakład Drzewny "B.". Pozwana w dniu 6 lutego 2006 r. wyraziła pisemną zgodę na ten przelew, stwierdzając, że wierzytelność jest bezsporna i nie jest obciążona prawami osób trzecich. Zobowiązała się do bezwarunkowego jej uregulowania w terminie do dnia 7 maja 2006 r., przy zastrzeżeniu odsetek w wysokości 4% w skali miesiąca za

opóźnienie. Ustalono, że pozwana nabyła od spółki "P." płytę i z tytułu tej sprzedaży została wystawiona faktura obejmująca wierzytelność będącą przedmiotem przelewu. W chwili odbioru towaru i przez następne dwa miesiące pozwana nie zgłaszała sprzedawcy wystąpienia wad. Po tym okresie, stwierdzając nadmierne zawilgocenie płyty, podjęła czynności związane z reklamacją towaru, jego zwrotem sprzedawcy i odstąpieniem od umowy sprzedaży.

Sąd Okręgowy, uwzględniając powództwo, podniósł, że w chwili przelewu wierzytelności nastąpiły skutki prawne przewidziane w art. 510 § 1 k.c. i pozwana nie może skutecznie uchylić się od zapłaty na rzecz powódki, z powołaniem się na późniejsze odstąpienie od umowy sprzedaży, z której wynikała wierzytelność objęta przelewem. W myśl art. 513 § 1 k.c., dłużnikowi przysługują wobec nabywcy wierzytelności wszelkie zarzuty, które miał przeciwko zbywcy w chwili powzięcia wiadomości o przelewie. W chwili powzięcia wiadomości o przelewie pozwana nie zgłaszała wobec zbywcy wierzytelności żadnych zarzutów dotyczących wad towaru, gdyż nie miała wiedzy o ich istnieniu.

Odmienne ocenę prawną przedstawił Sąd Apelacyjny. Wskazał, że umowa sprzedaży została zawarta w dniu 6 lutego 2006 r. i w tym samym dniu nastąpił przelew wierzytelności na rzecz strony powodowej, bezsporne jest więc, że w chwili przelewu wierzytelność istniała. Pozwana w dniu 30 maja 2006 r. złożyła oświadczenie o odstąpieniu od umowy sprzedaży, które sprzedawca otrzymał dnia 8 czerwca 2006 r. Przyznał on, że pozwana zwróciła towar i że w dniu 22 czerwca 2006 r. wystawił fakturę korygującą. Pozwana skutecznie odstąpiła od umowy sprzedaży z powodu wadliwości towaru, a zwracając wadliwy towar uczyniła zadość obowiązkowi przewidzianemu w art. 494 k.c. i w rezultacie ta czynność prawna wywołała skutek *ex tunc*. Tym samym wygasła wierzytelność będąca przedmiotem sporu i umowa przelewu wierzytelności jest bezskuteczna. Podniesienie takiego zarzutu przez dłużnika wobec cesjonariusza jest możliwe w świetle art. 513 § 1 k.c. (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 3 października 2007 r., IV CSK 160/07, OSNC 2008, nr 12, poz. 141). Konsekwencją tego zarzutu jest bezzasadność powództwa.

W skardze kasacyjnej powód zarzucił naruszenie art. 513 § 1 k.c. przez błędną wykładnię i domagał się uchylenia zaskarżonego wyroku oraz orzeczenia co do istoty sprawy przez uwzględnienie żądania, ewentualnie przekazania sprawy Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Spór ogniskuje się wokół wykładni art. 513 § 1 k.c., jednego z przepisów regulujących wzajemny stosunek między dłużnikiem przelanej wierzytelności a cesjonariuszem. Przy analizie tego stosunku na pierwszy plan wysuwane są dwie ściśle związane ze sobą zasady, które stosunek ten charakteryzują. Po pierwsze, cesjonariusz nabywa w drodze przelewu tylko tyle praw, ile przysługuje jego poprzednikowi prawnemu, tj. cedentowi. Dla dłużnika przekazanej wierzytelności jest to ważne, gdyż cesjonariusz nie może od niego żądać świadczenia w większym rozmiarze, aniżeli mógł to uczynić cedent. Po drugie, sytuacja prawna dłużnika nie może ulec na skutek przelewu pogorszeniu w porównaniu z tą, jaka istniała przed przelewem. Oznacza to, że wierzytelność po przelewie pozostaje „obciążona” tymi wszystkimi zarzutami, którymi była „obciążona” w stosunku do poprzedniego wierzyciela. Dłużnik przelanej wierzytelności może ponadto wysunąć przeciwko cesjonariuszowi zarzuty osobiste, czyli wszelkie środki obrony, jakie może on zastosować w procesie i poza procesem, które wpływają na istnienie, zakres albo skuteczność cedowanej wierzytelności. Chodzi zarówno o zarzuty, które całkowicie niweczą prawa cesjonariusza (zarzuty peremptoryjne), jak i takie, które jedynie wstrzymują możliwość zrealizowania wierzytelności na określony czas (zarzuty dylatoryjne). Źródłem zarzutów dłużnika są stosunki prawne, z których wynikają dla niego prawa skierowane przeciwko cesjonariuszowi bądź też są skuteczne względem cesjonariusza na mocy ustawy (np. art. 513 k.c.).

Zgodnie z art. 513 § 1 k.c., dłużnik może wysunąć przeciwko nabywcy wierzytelności wszelkie zarzuty, które miał przeciwko jej zbywcy w chwili uzyskania wiadomości o przelewie, a więc takie zarzuty, które opierają się na okolicznościach zaszłych między zawarciem umowy o przelew a dowiedzeniem się dłużnika o cesji. Na podstawie powołanego przepisu dłużnik przelanej wierzytelności może wysunąć przeciwko cesjonariuszowi zarzuty powstałe w ramach kreującego cedowaną wierzytelność stosunku zobowiązaniowego do chwili uzyskania przez niego pewnej wiadomości o cesji. Mogą to być zarzuty kwestionujące istnienie wierzytelności (...), oraz zakres (...) albo skuteczność cedowanej wierzytelności (...). Można więc przyjąć, że chodzi tu o ogół zarzutów mających już w chwili zawarcia umowy przelewu swoją podstawę w stosunku prawnym lub w zdarzeniu, z którego wynika przelew wierzytelności. Należy przy tym podzielić pogląd wyrażony przez Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 3 października 2007 r., IV CSK 160/07, że chodzi tu

także o te zarzuty, których przesłanki dopełniły się ostatecznie dopiero po powzięciu przez dłużnika wiadomości o przelewie, wystarczy bowiem, żeby sama podstawa zarzutu powstała przed powzięciem przez dłużnika wiadomości o przelewie. Należy także podzielić wyrażony w tym wyroku pogląd, że zakresem zarzutów przysługujących dłużnikowi na podstawie art. 513 § 1 k.c. należy objąć również okoliczności, których podniesienie przez dłużnika w stosunku do cesjonariusza zakłada uprzednie wykonanie określonego prawa kształtującego, np. uprawnienia do uchylenia się od skutków oświadczenia woli złożonego pod wpływem groźby lub błędu lub uprawnienia do odstąpienia od umowy.

Pogląd ten jest uzasadniony, istotne bowiem jest to, że sama podstawa zarzutu ma powstać przed podjęciem przez dłużnika przelanej wierzytelności wiadomości o przelewie. W sprawie, w której Sąd Najwyższy sformułował powołany pogląd, podstawą zarzutu w postaci odstąpienia od umowy sprzedaży była zwłoka w dostarczeniu towarów objętych tą umową. Okoliczność ta istniała w chwili powzięcia przez dłużnika wiadomości o przelewie, a ponieważ spełnione zostały przesłanki z art. 491 k.c., dłużnik mógł po dokonaniu przelewu odstąpić od umowy, a tym samym zniweczyć wierzytelność cedowaną ze względu na wsteczne skutki odstąpienia od umowy sprzedaży. To pociągnęło za sobą bezskuteczność umowy przelewu. Podobnie w przypadku zawarcia umowy, z której wynikała cedowana wierzytelność, pod wpływem błędu lub groźby, podstawa zarzutu powstała przed podjęciem przez dłużnika wiadomości o przelewie. Jeśli więc uchylenie się od skutków oświadczenia woli z powodu tych wad nastąpi po powzięciu przez dłużnika wiadomości o przelewie, to taki zarzut mieści się w granicach art. 513 § 1 k.c.

W okolicznościach niniejszej sprawy stosunkiem prawnym, z którego wynikała cedowana wierzytelność była umowa sprzedaży zawarta w dniu 6 lutego 2006 r. między cedentem a dłużnikiem przelanej wierzytelności. W tym dniu został też dokonany przelew wierzytelności na rzecz strony powodowej. Rzecz będąca przedmiotem umowy sprzedaży miała wady, co dłużnik przelanej wierzytelności ujawnił po dwóch miesiącach, a następnie w dniu 30 maja 2006 r. złożył skuteczne oświadczenie o odstąpieniu od umowy sprzedaży i zwrócił przedmiot sprzedaży cedentowi, który wystawił fakturę korygującą. Powstaje więc pytanie, co w tych okolicznościach uznać za podstawę zarzutu, a w szczególności, czy samo istnienie wady fizycznej przedmiotu sprzedaży, czy też ujawnienie wady, wada rzeczy bowiem istniała przed podjęciem przez dłużnika wiadomości o przelewie, a

ujawnienie wady nastąpiło po powzięciu tej wiadomości. Nie ulega wątpliwości, że uprawnienia z rękojmi, w tym odstąpienie od umowy, związane są z samym istnieniem wady, a jej ujawnienie warunkuje jedynie uruchomienie mechanizmu odpowiedzialności z tytułu rękojmi. Tym samym za podstawę zarzutu należy uznać samo istnienie wady fizycznej przedmiotu sprzedaży, ta zaś istniała w chwili powzięcia przez dłużnika wiadomości o przelewie. Tym samym – w ramach art. 513 § 1 k.c. – dłużnik mógł skutecznie powołać się wobec cesjonariusza za zarzut w postaci odstąpienia od umowy sprzedaży, skoro zarzut taki przysługiwał mu wobec cedenta. Przeciwny pogląd prowadziłby do unicestwienia uprawnień przysługujących kupującemu w ramach ustawowej odpowiedzialności z tytułu rękojmi. Naruszałoby to zasadę, że sytuacja dłużnika nie może ulec pogorszeniu na skutek przelewu, w porównaniu z tą, jaka istniała przed przelewem.

W konsekwencji nie jest usprawiedliwiony zarzut błędnej wykładni art. 513 § 1 k.c., co prowadzi do oddalenia skargi kasacyjnej (art. 398¹⁴ k.p.c.).